

УДК 338.24.01

ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ

Гораль Л.Т., Прокопів М.І.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Постійна зміна внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку національної економіки актуалізує дослідження питання підвищення ефективності діяльності підприємства. Так як енергетичні ресурси є ключовими як для багатьох галузей промисловості так і для звичайних споживачів енергії актуальність дослідження підприємств нафтогазового комплексу зростає. Для пошуку шляхів покращення діяльності підприємств було обрано показник економічної безпеки як один з фундаментальних і таких що відображає актуальний стан підприємства. В свою чергу аналіз і поділ економічної безпеки на функції і аналіз їх впливу на діяльність підприємства дозволить в повноті відобразити комплексність і всеохоплюючість цього індикатора діяльності підприємства. Ось чому в статті здійснено поділ поняття економічна безпека на функціональні складові з врахуванням особливостей підприємств нафтогазового комплексу та здійснено аналіз кожної з функцій та її вплив на діяльність підприємства, визначено дестабілізуючі фактори зниження показників діяльності і шляхи до покращення стану підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, дестабілізуючі фактори, функції ЕБ, ефективність підприємства, рейдерство, інновації.

Постановка проблеми. На даний час існує багато рішень які б дозволили покращити значення окремих показників, проте питання дослідження механізму підвищення ефективності діяльності нафтогазових підприємств через призму економічної безпеки залишилось мало дослідженим.

Аналіз останніх досліджень. Проблема визначення заходів для підвищення ефективності діяльності підприємств в даний час набула особливої актуальності у зв'язку з структурними перебудовами в економіці і зміною підходів до ведення підприємництва в цілому. Так зараз постає питання про використання показника економічної безпеки як одного з ключових і такого що всеціло відображає стан і перспективи промислового підприємства. Проте все ж залишається до кінця не зрозумілим вплив і наслідки впровадження заходів на підприємстві з перспективи функцій економічної безпеки. Проте варто відзначити вагомий внесок В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Таранушенка, О.Г. Дзюби, В.І. Франчука, О.В. Мірошниченка у розвитку і дослідженню аспектів державної та регіональної економічної безпеки. Також значний внесок у розвиток проблеми моделювання економічних процесів і механізму їх вимірювання в контексті економічної безпеки відображено у працях М.І. Камлик, С.Н. Ільашенко, А. Одінцов, В. Волошин, О. Ареф'єва, Д. Ковальов, С. Покропівний, Т. Васильців та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, більша частина науковців у своїх працях акцентує увагу на конкретних заходах і методах щодо досягнення значення того чи іншого показника діяльності підприємства. Проте питання запровадження заходів які б паралельно охоплювали декілька функцій і покращували загальне становище підприємства є недостатньо вивченими.

Мета статті: відобразити повноту показника економічна безпека через призму аналізу його функцій і їх впливу на ефективність діяльності промислових підприємства.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сучасні умови господарювання можемо побачити

як особливо гостро стоїть питання обґрунтування захисту економічних інтересів українських підприємств, а також прийнятих рішень, які пов'язані із їх фінансово-господарською діяльністю. Практично кожне підприємство України змушене адаптуватися до умов нестабільності, зростання рівня конкуренції та шукати адекватні рішення найскладніших проблем і шляхів зниження загроз своїй діяльності.

Цілком зрозумілим є спад виробництва і неможливість забезпечення відповідного рівня розвитку підприємства враховуючи всі ці дестабілізуючі фактори. Проте досвід підприємств з стабільним розвитком говорить нам про необхідність встановлення і моніторингу рівня економічної безпеки як фундаментального показника діяльності підприємства. Окрім відображення стану справ на підприємстві економічна безпека вирішує завдання пов'язані з передбаченням і уникненням загрозливого рівня ключових показників діяльності будь якого підприємства.

Якщо розглядати економічну безпеку з погляду системного підходу то її можна визначити як якість системи, що забезпечує її стійке та стабільне функціонування і розвиток за умов виникнення різних видів загроз зовнішнього і внутрішнього характеру [1, с. 123]. Це така якість системи, яка дозволяє мінімізувати, а в кращому випадку і повністю уникнути негативного впливу дестабілізуючих факторів різного характеру.

Проте система економічної безпеки підприємства не має єдиного підходу чи методології визначення з огляду на те що ключовими показниками діяльності підприємства можуть виступати різні індикатори в залежності від особливостей діяльності підприємства чи галузі.

Проте питання яке є спільним для підприємств усіх галузей є підвищення ефективності й сталості підприємств за ринкових відносин, і рішенням цього питання є вдосконалення системи управління з урахуванням факторів забезпечення економічної безпеки таким чином щоб підприємство не тільки змогло визначати і моніторити стан економічної безпеки але й вчасно і відповід-

но реагувати на зміни зовнішнього середовища та рівня загроз діяльності підприємства.

Додатковим фактором який погіршує можливості до забезпечення високого рівня економічної безпеки виступає нестабільна ситуація в Україні, що впливає на національну й економічну безпеку держави в цілому.

Дестабілізуючим фактором виступає також той факт що процес трансформування економіки в Україні супроводжується трансформацією форм і методів державного регулювання, децентралізацією та диверсифікацією виробництва, зміною умов господарювання й зростанням конкурентної боротьби між підприємствами, посиленням впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання, основною рисою якого є динамізм з ознаками невизначеності [2, с. 28]. Економічний простір в Україні характеризується зростанням податкової та економічної злочинності в усіх базових сферах економіки, ускладненням способів порушення й використання недосконалості чинного законодавства.

За таких обставин показник економічної безпеки виступає ще більшим чинником процесу успішного функціонування й економічного розвитку українських підприємств і багато в чому залежить від ефективності корпоративного управління. Так до факторів, що ускладнюють забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств на вищому державному рівні, відносять нестабільність економічної та політичної ситуації, недосконалість законодавчої бази.

Виникнення принципово нових проблем у діяльності вітчизняних підприємств, пов'язаних зі зниженням рівня їх економічної безпеки, зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо їх покращення їх ефективності.

Аналізуючи фактори негативного впливу на економічну безпеку з структурного підходу можемо виокремити дві категорії – об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають без участі та мимоволі конкретного підприємства чи його окремих робітників, а суб'єктивні є наслідком неефективної роботи підприємства в цілому чи його робітників (перш за все керівників та функціональних менеджерів) [3], реалізуючи його основну ціль – забезпечення стійкого функціонування підприємства в теперішньому часі та в майбутньому.

Так для комплексного аналізу вважаємо за доцільне виділити такі функції економічної безпеки промислових підприємств нафтогазового комплексу:

- Фінансово-економічна функція – має на меті досягнення найбільш ефективного використання ресурсів підприємства (капіталу, персоналу, прав, інформації, технологій та устаткування) з врахуванням галузевих особливостей підприємства;

- Кадрова – включає в себе збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом, забезпечення професійного росту і підвищення кваліфікації працівників підприємства;

- Техніко-технологічна – відповідає за ступінь відповідності технологій, які використовуються на підприємстві, сучасним світовим аналогам від-

носно оптимізації витрат ресурсів, модернізації виробництва, впровадження раціоналізаторських пропозицій і технічних покращень;

- Правова складова – всебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання діючого законодавства з врахуванням особливостей підприємств нафтогазового комплексу;

- Екологічна – дотримання екологічних норм технології та випуску продукції, мінімізація витрат підприємства від забруднення довкілля;

- Силова – забезпечення фізичної безпеки робітників підприємства та збереження його майна, протидія та запобігання рейдерству і примусовому поглинанню підприємства.

Проте серед функціональних складових економічної безпеки фінансово-економічна складова вважається провідною та вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання забезпечення підприємства фінансовими засобами є рушієм будь-якої економічної системи і впевненістю у майбутньому підприємства.

Загальна схема процесу забезпечення достатнього рівня фінансової складової економічної безпеки полягає в:

- Аналізі загроз негативних дій щодо політико-правової складової економічної безпеки.

- Оцінці поточного рівня забезпечення фінансової складової ЕБ.

- Оцінці ефективності запобігання можливій шкоді від негативних дій щодо фінансової складової ЕБ.

- Плануванні комплексу заходів із забезпечення фінансової складової ЕБ та розробці рекомендацій щодо його реалізації.

- Бюджетному плануванні практичної реалізації пропонованого комплексу заходів.

- Плануванні корпоративних ресурсів.

- Оперативній реалізації запланованих дій у процесі здійснення суб'єктом господарювання фінансово-господарської діяльності.

- Пошуку та диверсифікації ризиків фінансової діяльності підприємства.

- Аналізі і пошуку можливостей до покращення ключових показників діяльності.

- Моніторингу і прогнозуванню змін в кон'юктурі ринку і потребах споживачів.

Аналізуючи можливості до підвищення техніко-технологічної та кадрової функції варто звернути увагу на їхню взаємопов'язаність і пряму кореляційну залежність [4, с. 89]. Тобто постійне покращення технічної бази і освоєння нових технологій і новинок у галузі поруч із виваженою кадровою політикою і збалансованим управлінням персоналом дозволять підприємству не тільки забезпечити стабільний ріст економічних показників але й підняти рівень мотивації і колективної відповідальності що відноситься до не економічних факторів які безпосередньо мають вплив на діяльність підприємства. Таким чином можемо виділити наступні заходи до впровадження:

- Аналіз новинок науки і техніки щодо підгалузі і специфіки виробництва даного підприємства.

- Заохочення працівників до подання ідей і пропозицій щодо покращення процесу виробництва (надання послуг) на підприємстві.

- Постійне підвищення кваліфікації і рівня навчання працівників.

• Виважена кадрова політика спрямована на задоволення потреб працівників.

Аналізуючи правову і силову функції економічної безпеки не можна не звернути увагу на їхню поєднаність і взаємозалежність. Так чітко і сплановане управління службою охорони не тільки забезпечить безпеку працівників і основних засобів підприємства але й дозволить уникнути таким не бажаним явищам як промисловий шпідіаж чи силові захоплення підприємства. Поруч з цим своєчасне і повне звітування перед регулюючими органами дозволить не тільки довести прозорість діяльності компанії але й частково диверсифікувати ризик можливості захоплення чи банкрутства підприємства [5, с. 92]. З огляду на те що регулятор буде здійснювати постійний контроль і нагляд за діяльністю не дозволить підприємству перейти в ризиковий рівень а навіть при входженні дозволить спільними силами розробити план виходу з кризи чи при потребі план санації підприємства. Ось чому наступні заходи будуть мати позитивний вплив на стан діяльності підприємства:

- Постійний аналіз загроз безпеці підприємства.
- Запровадження протоколів і планів дій у випадку дій які підпадають під промисловий шпідіаж.
- Щоквартальне звітування і аналіз діяльності відповідних відділів з залученням відповідних працівників.
- Проведення спільних з регулюючими органами нарад і круглих столів для кращої інтеграції і моніторингу стану підприємства.

Проводячи аналіз впливу екологічної функції на діяльність підприємства можемо виділити дві складові а саме регулятивну і корпоративно-соціальну. Регулятивна полягає в дотриманні стандартів і норм передбачених відповідними державними органами для запобігання забруднення екології і завдання шкоди суспільству. Корпоративно-соціальна складова передбачає відповідальність підприємства перед мешканцями регіону в якому воно проводить діяльність і певною мірою вжиття заходів щодо «компенсації» шкоди завданої підприємством громаді шляхом відкриття дитячих майданчиків, ремонту приміщень у школах і садках або будь якою іншою допомогою чи користю якою буде користуватись

громада території на якій зосереджена діяльність даного підприємства. Заходами які будуть позитивно впливатимуть на стан і імідж підприємства можуть бути:

- Систематичне проведення тематичних заходів для мешканців регіону.
- Аналіз підприємства з точки зору пошуку шляхів до зменшення забруднення екології.
- Проведення інформаційної роботи серед працівників щодо відповідальності за стан довкілля як з особистої так і корпоративної сторони.

Але тільки синергетичне поєднання заходів щодо покращення діяльності підприємства може дати відчутний ефект як для працівників та і й для самого підприємства. Заходи щодо покращення мають носити системний характер і запроваджуватись на умовах постійності цілісності і відповідальності [6, с. 287].

Вибір конкретного заходу до впровадження чи плану дій залежить безпосередньо від конкретного підприємства, стану основних засобів і економічних показників а також кінцевої мети яку ставить перед собою керівництво щодо досягнення.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши функції економічної безпеки і їх вплив на ефективність діяльності промислових підприємств було визначено що кожна з функцій безпосередньо впливає на стан підприємства і на ефективність його діяльності. Проте для забезпечення кращого результату від запроваджених заходів важливо проводити їх комплексно та обирати такі заходи і механізми покращень які будуть мати вплив більш як на одну функцію економічної безпеки. Так як економічна безпека підприємства за своєю суттю є індикатором діяльності підприємства в цілому і кожної його складової зокрема вважаємо за доцільне продовжити розвивати тематику аналізу і дослідження складових економічної безпеки як комплексного показника на рівні підприємства, регіону, галузі і держави в цілому. Це дозволить не тільки виокремити конкретні заходи але й встановити процес забезпечення відповідних рівнів ключових показників вивісивши підприємство на якісно новий рівень що в свою чергу гарантуватиме безперебійну діяльність підприємства і його стійкість перед будь якими загрозливими факторами і несприятливими явищами як на рівні галузі так і світової економіки.

Список літератури:

1. Нагорна І. І. Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства / І. І. Нагорна // Економічний простір. – 2008. – № 19. – С. 243–255.
2. Береза З. В. Суть і складові економічної безпеки підприємства / З. В. Береза // Науково-теоретичний журнал – Наука й економіка Хмельницького економічного університету. – 2009. – Вип. № 4(16). Т. 2. – С. 59–64.
3. Євдокимов Ф. І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства / Ф. І. Євдокимов, О. В. Мізіна, О. О. Бородіна // Екон. пр. ДонНТУ. – Сер. екон. – Вип. 47. – Донецьк: Вид-во ДонНТУ, 2002. – С. 6–12.
4. Гораль Л. Т. Системно-цільове забезпечення технологічного оновлення підприємств магістрального транспорту газу: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Л. Т. Гораль; МОНМС України, Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2012. – 38 с. – укр.
5. Гришко Н. Є. Формування оціночних параметрів складових економічної безпеки машинобудівного підприємства / Н. Є. Гришко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 1(48). – 2013. – С. 67.
6. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
7. Внукова Н. М. Базова методика оцінки економічного ризику підприємств / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 15–21.

Гораль Л.Т., Прокопів М.І.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ФУНКЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ КАК МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НЕФТЕГАЗОВОГО КОМПЛЕКСА

Аннотация

Постоянная смена внутренних и внешних факторов развития национальной экономики актуализирует исследование вопроса повышения эффективности деятельности предприятия. Так как энергетические ресурсы являются ключевыми как для многих отраслей промышленности так и для обычных потребителей энергии актуальность исследования предприятий нефтегазового комплекса растет. Для поиска путей улучшения деятельности предприятий был избран показатель экономической безопасности как один из фундаментальных и таких отражающий актуальное состояние предприятия. В свою очередь анализ и разделение экономической безопасности на функции и анализ их влияния на деятельность предприятия позволит в полноте отразить комплексность этого индикатора деятельности предприятия. Вот почему в статье осуществлено разделение понятия экономической безопасности на функциональные составляющие с учетом особенностей предприятий нефтегазового комплекса и осуществлен анализ каждой из функций и ее влияние на деятельность предприятия, определены дестабилизирующие факторы снижения показателей деятельности и пути к улучшению состояния предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, дестабилизирующие факторы, функции ЭБ, эффективность предприятия, рейдерство, инновации.

Horál L.T., Prokopiv M.I.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ECONOMIC SAFETY FUNCTIONS AS A MECHANISM OF ENHANCEMENT OF THE ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF THE OIL AND GAS COMPLEX

Summary

Constant change of internal and external factors of development of the national economy actualizes the research of the issue of improving the efficiency of the enterprise. Since energy resources are key for many industries and for ordinary energy consumers, the relevance of the research of enterprises in the oil and gas complex is increasing. In order to find ways to improve the activity of enterprises, the indicator of economic security was selected as one of the fundamental and the ones that reflect the current state of the enterprise. In turn, the analysis and division of economic security into functions and analysis of their impact on the activity of the enterprise will fully reflect the complexity and comprehensiveness of this indicator of enterprise activity. That is why the article divides the concept of economic security into functional components taking into account the specifics of the enterprises of the oil and gas complex and analyses each of the functions and their influence on the activity of the enterprise, determines the destabilizing factors of reducing the indicators of activity and ways to improve the state of the enterprise.

Keywords: economic security, destabilizing factors, EB functions, enterprise efficiency, raiding, innovations.